

**Бісик Н.М. Розвиток культури взаємин у підлітків
// Національна освіта у контексті творчості А.Макаренка:
Зб. наук. праць /За ред. проф. М. В. Левківського. –
Житомир: ЖДЦНТІЕІ, 2003.– С.49-50.**

**Бісик Н.М.,
заст. директора ЗОШ № 2 м. Брусилова**

РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ВЗАЄМИН У ПІДЛІТКІВ

У сучасних підлітків переважають прагматичні орієнтації. Вони зростають пасивними споживачами суспільних благ, значна частина яких не володіє нормами морально-етичного людського співжиття. Це ознака духовної порожнечі. Тому найважливішим завданням школи є формування духовних потреб особистості, становлення її соціальної-етичної зрілості, вироблення високої культури і навіть мистецтва взаємин.

Різноманітність міжособистісних взаємин, збільшення кількості морально-етичних правил, ускладнення багатьох видів професійної етики призводять до утворення нового типу моральної поведінки. Сьогодні неможливо мати "готовий етикет" на всі випадки життя, людина повинна керуватись у всіх багатоманітних стосунках з іншими чіткими моральними принципами. Настав час творчої моральної поведінки, яка визначається усією духовною культурою людини, а не лише навичками її поведінки у конкретній ситуації життєдіяльності. Одним із перших у радянській педагогіці до проблеми культури взаємин вихованців звернувся А.Макаренко.

Працюючи із специфічним контингентом, А. Макаренко створив власну методику виховної роботи, що була розрахована на дітей із відхиленнями у поведінці та спрямована на виправлення негативних проявів і дотримання зовнішніх форм їх взаємин. За Макаренком, слід виробити своєрідний код поведінки, сформувати здатність підлітків до певного типу ділових взаємин.

Педагог виділяє у дитячому колективі взаємини підлеглості і взаємини рівності. Як правило, зовнішня форма ділових стосунків часто визначає саму їх сутність. Здатність до взаємин підкорення, на думку А. Макаренка, свідчить про наявність таких важливих рис як відповідальність, поступливість, здатність гальмування, без яких, зауважує педагог, "зовнішньої форми поведінки не буде" (1, с.273).

Формуючи особистість через зміни у взаєминах, педагог дійшов висновку про важливість створення середовища-колективу, в якому підлітки самостійно вчилися б вирішувати життєві проблеми. Колектив у А. Макаренка інструментальний засіб, з допомогою якого засвоюються етичні норми і цінності поведінки.

Значну роль педагог відводить таким зовнішнім формам впливу як метод паралельної дії, вибуху, громадська думка, вимога тощо. Як принцип поведінки сприймається і моральний доказ, якщо він, на думку педагога, побудований на незаперечних, яскравих аргументах, з фактами, зрозумілими для вихованців.

Виходячи з потреби формування культури взаємин підростаючого покоління, А. Макаренко вважав за потрібне запровадження у школах теорії моралі. Стриманість, повага до жінки, до дитини, до літньої людини, пошана до себе, теорія вчинків, які стосуються суспільства або колективу, - всі ці якості можна запропонувати учням у переконливій формі. Однак теоретичні положення будуть непотрібні, якщо вони не підтримуватимуться досвідом самого колективу і постійними вправами.

Міжособистісна взаємодія підлітків характеризується позитивністю, індиферентністю, негативністю емоційних переживань, адекватністю і неадекватністю взаєморозуміння і когнітивним ототожненням або відсутністю такого ототожнення між

суб'єктами; готовністю до співпраці, бездіяльності чи виявлення опору один до одного. Однак розвитку особистості підлітка, його соціальної адаптації та самореалізації у суспільстві сприяють лише такі взаємини, що включають позитивні емоційні переживання, а також мотиви поведінки, установки та способи дій, що не суперечать існуючим у суспільстві нормам загальнолюдської моралі. Інакше кажучи, підліток мусить бути здатним до виявлення культури у взаєминах з іншими людьми.

Власне, під культурою міжособистісних взаємин слід розуміти адекватне сприймання підлітками однолітків і старших учнів та їх прагнення до виявлення у власних взаєминах гуманістичних цінностей. У рамках реалізації зазначеної моделі шестикласники протягом навчального року відвідували факультативні заняття з етики, спрямовані на поглиблення знань учнів з культури міжособистісних взаємин.

Факультативний курс проводився протягом 2002 року і включав 10 занять: "Краса людських взаємин як вища краса життя" (1 год.), "Чи знаєш ти себе" (1 год.), "Конверт дружніх запитань" (1 год.), "Ти серед людей і люди навколо тебе" (1 год.), "Моральні заповіді культурної людини (за афоризмами І. Огієнка)" (1 год.), "Веселий етикет" (2 год.), "Мистецтво спілкування" (2 год.), "Вчимося жити у мирі і злагоді" (1 год.).

Загалом, формування культури міжособистісних взаємин на даному етапі включає: організацію навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на формування етичної свідомості молодших підлітків, розвиток позитивних емоцій, мотивів етичної діяльності, оволодіння практичними вміннями, що дозволяли б виявляти культуру у взаєминах з іншими; чітку взаємодію органів учнівського самоврядування, вчителів, батьків, громадських структур; вибір оптимальних методів формування культури взаємин: методи формування свідомості особистості, методи організації діяльності учнів і формування досвіду поведінки, методи контролю та самоконтролю, методи стимулювання діяльності та поведінки учнів. Проте, все це потребує подальших практичних підтверджень.

Література

1.Макаренко А.С. Методика виховної роботи.-К. : Рад. шк.,1990.-366 с.